

Людмила ГАЛАГАН,

в. о. заввідділу пошуку та обліку документів Фонду Президентів України НБУВ

ОНЛАЙНОВІ РЕСУРСИ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ БІБЛОТЕК СВІТУ

У статті розглянуто особливості представлення онлайн-ресурсів президентських бібліотек світу, розміщених на офіційних веб-сайтах даних установ, що надають інформацію про їх організацію та функціонування. Проаналізовано специфіку використання електронного ресурсу в процесі систематизації та використання документальних фондів президентських бібліотек світу.

Ключові слова: президентська бібліотека, веб-портал, Президент, онлайн-вий бібліотечний ресурс.

На сьогодні бібліотека вже не обмежується тільки функцією надання читачам одиниць зберігання зі своїх фондів; її цінність полягає не в тому, скільки тисяч одиниць зберігання міститься в ній, а в тому наскільки фонд відповідає інформаційним запитам користувачів, наскільки спрощеним є доступ до цих одиниць зберігання. Саме тому в наш час електронні ресурси бібліотек є невід'ємною складовою бібліотечної справи, що зумовлено насамперед збільшенням у світі виробництва інформації в електронному вигляді та поширенням онлайн-інформаційних матеріалів у системі документальних комунікацій суспільства. Такі процеси як самоархівування, створення електронних репозиторіїв в організаціях, розвиток глобальних відкритих архівів наукових статей призводить до зміни ролі бібліотечної справи в процесі поширення наукової інформації.

Значна роль у створенні та розвитку онлайн-ресурсів бібліотечних мереж належить президентським бібліотекам та фондам, в яких створюються електронні документально-інформаційні ресурси різного типу й призначення, а також вивчаються та запроваджуються нові форми обслуговування ними. У зв'язку з цим актуальності набувають питання специфіки формування, складу та представлення онлайн-ресурсів президентських бібліотек світу.

Загальновідомо, що різного роду документальні свідчення та матеріали, що стосуються життя та діяльності екс-президентів, а також діючого глави держави й президентських структур можна віднайти на безлічі президентських веб-порталів, які зазвичай надають інформацію про: діючого Президента країни (біографія, фотогалерея, перелік/

тексти промов, звернень Президента до нації та до парламенту, виступів, інтерв'ю, інформація про закордонні візити, подарунки Президентів, бібліографія видань Президента, конституційні підстави функціонування інституту президентства); попередніх президентів країни (біографії, фотопортрети); діючу першу леді країни (біографія, фотогалерея, інформація про поточну діяльність); офіс Президента або Адміністрації Президента; президентські резиденції, а також загальну інформацію про країну (у тому числі інформацію про форму правління, парламент, уряд, національні символи, відзнаки, свята) [3]. Наприклад, корисну інформацію про інститут президентства у США можна отримати на сайті «Запрошуємо на сайт “Інститут президентства у США” (Welcom to The American Presidency (www.ap.grolier.com)), на якому подано матеріали п'яти інтернет-енциклопедій видавництва Grolier, що стосуються походження й історії інституту президентства в США [6], а також пропонуються деякі тематичні блоки: профілі (президентів, віце-президентів, перших леді, кандидатів у Президенти); інститут президентства й виборча політика (Конституція й демократія, Конгрес, політика, вибори, інститут президентства, президентські програми, скандали, пам'ятники Президентам); факти; ЗМІ; веб-сайти з історії інституту президентства; тести для перевірки знань з історії інституту президентства в США [11].

Сайт російського президента (<http://www.kremlin.ru>) виокремлюється з-поміж інших великою насиченістю різноманітною інформацією, логічною її структурованістю. Крім типової інформації, значна увага приділена виступам президента (зокрема, подано стенографічні звіти, аудіо- і відеозаписи) та офіційним державним документам (Конституція, федеральні конституційні закони, кодекси, накази та розпорядження президента, міжнародні угоди). Наприклад, на сайті президента Індійської Республіки (<http://presidentofindia.nic.in>), крім звичної інформації, можна ознайомитися з текстами пісень, написаних президентом, текстами його застільних промов і промов-лекцій, з цитатами з його виступів, а також з розгорнутою інформацією про президентський палац Раштрапаті Бхаван (історія, панорами, церемоніальні функції, сади, охорона президента) [3].

Веб-портали президентів інших країн мають схожу структуру та наповнення, при цьому в деяких, крім зазначеного, надається також інформація про співробітників і функції президентських служб (Франція); реєстр усіх важливих посадовців (губернаторів, міністрів, президентів та ін.) за всі роки існування республіки, у тому числі сучасних посадовців (Бразилія); висвітлюється роль президента – конституційні підстави, роль на міжнародній арені, завдання президента, взаємодія між конституційними органами (Федеративна Республіка Німеччина) тощо.

Такі онлайнні ресурси, безумовно, мають свою інформаційну цінність, адже дають змогу досліднику отримати загальне уявлення про стиль правління в тій чи іншій країні, специфіку функціонування президентської влади, склад і діяльність її дорадчих структур тощо. До того ж у вирішенні певного кола наукових та суспільно значущих проблем більш детальне висвітлення питання інституту президентства можна віднайти в сукупності документальних зібрань різних періодів правління того чи іншого президента. Найбільшими репрезентантами подібного роду інформаційних ресурсів у наш час є президентські бібліотеки, кількість яких на сьогодні продовжує зростати в різних країнах світу.

Президентські бібліотеки виступають як спеціалізовані центри, які не лише акумулюють величезні обсяги інформаційних ресурсів, що відображають специфіку розвитку та функціонування президентської влади в державі, а й сприяють популяризації різного роду матеріалів та документальних зібрань про президента, його життя та творчість серед широкого кола користувачів [5]. Вони функціонують як сховища документів, записів, колекцій та інших історичних матеріалів, що належать президентам у тій чи іншій країні. Ураховуючи беззаперечну значущість документальних фондів цих структур, особливої популярності на сьогодні набувають саме їх онлайнні ресурси, адже відображення фондів президентських бібліотек в електронному вигляді дає змогу не лише підвищити ефективність їх зберігання, а й дати змогу більшій кількості користувачів ознайомитися з документальною історичною спадщиною країни.

Метою цієї статті є висвітлення характеру та рівня представлення документальних фондів президентських бібліотек світу в мережі Інтернет, а також аналіз і загальна характеристика онлайнних ресурсів на сайтах даних установ.

Специфіка формування документальних фондів президентських бібліотек світу, організація їх збереження та використання неодноразово були предметом наукових пошуків багатьох дослідників, серед яких В. Н. Гарбузов, Є. В. Старостін, А. А. Фурсенко, Я. О. Чепуренко, В. М. Удовик, у працях А. А. Демідова висвітлюється роль та місце електронних ресурсів у збереженні та забезпеченні широкого доступу до інформації, яка міститься в президентських бібліотеках світу.

Традицію створення президентських бібліотек-музеїв започаткував президент США Ф. Рузвельт у 1939 р. Саме з відкриття президентської бібліотеки Ф. Рузвельта 1 травня 1946 р. і веде свій початок система президентських бібліотек США. Із 1955 р. процес утворення та засади функціонування президентських бібліотек регулюються Актом про президентські бібліотеки. Президентські бібліотеки перебувають у віданні державної організації, управління архівів та історичних докумен-

тів. Усі бібліотеки-музеї президентів США створені за безпосередньої участі колишніх президентів та є власністю американського народу [4].

Наприклад, Президентська бібліотека й Музей Дж. Буша (Техас) містить близько 40 млн стор. документів, що стосуються віце-президентства та президентства Дж. Буша (1981–1993 рр.), а також життя Дж. Буша до 1981 р. Архів аудіовізуальних матеріалів містить 2 млн фотографій, 10 тис. відеозаписів, 1 тис. аудіозаписів, які в основному відтворюють кар'єру Дж. Буша як віце-президента (1981–1989 рр.) і президента (1989–1993 рр.). Незначна кількість документів стосується кар'єри та сімейного життя Дж. Буша до 1981 р. Є фотографії Б. Буш 1981–1993 рр. Деякі фотографії є на офіційному веб-сайті бібліотеки George Bush. Presidential Library and Museum (<http://bushlibrary.tamu.edu>). Онлайнві ресурси сайту представлені такими розділами: віртуальний тур музеєм, інформація про виставки, можливості для дослідників (біографії подружжя Бушів, огляд архівів бібліотеки), освіта (освітні тури, календар подій, програми: інтерактивні освітні програми, міжнародні програми, літні програми), музейний магазин [8].

Загалом, для президентських бібліотек США характерним є подання в першу чергу президентських архівів та документів, що розкривають особу президента, його переконання та стиль правління. Так, на сайті президентської бібліотеки Б. Клінтона William J. Clinton. Presidential Library and Museum (<http://www.clintonlibrary.gov>) можна ознайомитися з біографіями подружжя Клінтонів, а експозиція, присвячена імпічменту («Боротьба за владу»), за допомогою фото- і відеоматеріалів робить акцент на політичній боротьбі президента-демократа й республіканської більшості в обох палатах Конгресу [12]. Сайт також надає загальну інформацію про години роботи бібліотеки-музею, напрями діяльності, про події, що мають відбутися, контактну інформацію, карти, а також знайомить з освітніми програмами й можливостями дослідницької роботи. Дає вихід на суміжні сайти.

Бібліотеку-музей було відкрито 18 листопада 2004 р. на території президентських центру та парку Клінтона. Центр Клінтона включає Фундацію Клінтона (офіс у Літл-Рок) і Школу громадської служби Клінтона, що належить до Арканзаського університету. Бібліотека містить президентські архіви Б. Клінтона, що нараховують близько 76,8 млн стор. документів, 21 млн повідомлень електронною поштою, 1,85 млн фотографій і 78 тис. подарунків, що їх отримав Б. Клінтон за вісім років президентства. Уся експозиція складається з 14 тематичних розділів, включаючи розділи, присвячені внутрішній і зовнішній політиці адміністрації Б. Клінтона. До того ж бібліотека Б. Клінтона – єдина в США президентська бібліотека-навчальний заклад, що надає можливість отримати науковий ступінь кандидата наук у галузі державної служби.

Зазвичай президентські бібліотеки США висувають як приклад функціонування подібного роду установ, адже мають яскраву історію та власні традиції створення й організації документальних фондів, що стосуються окремих періодів президентського правління [2]. Функціонування ж подібних структур в інших країнах вирізняється своєю специфікою. Так, свого роду президентська бібліотека в Російській Федерації – це не просто книгосховище, а центр пропаганди державності, закону й Конституції, більша частина її фондів зберігається на електронних носіях, і лише незначна частина – на звичайних; вона надає загальний доступ до документальних фондів та можливість отримувати інформацію різного рівня.

Бібліотека Адміністрації Президента Російської Федерації (м. Москва) є спеціалізованою, науковою бібліотекою. Вона має унікальні фонди, що відображають історію багатьох народів, становлення та розвиток соціальної й економічної думки, фундаментальних і прикладних наук. Фонд бібліотеки створений на основі фондів трьох найбільших службових бібліотек, що раніше належали центральним урядовим і суспільним органам СРСР.

Сайт бібліотеки (<http://lib.adm.gov.ru>) пропонує доступ до таких інформаційних ресурсів, як електронний каталог книг; електронний каталог періодики; електронний каталог ретро-фонду; електронна картотека газетних і журнальних статей. На сайті також репрезентовано мережеві бази даних: офіційні періодичні видання правової інформації РФ; Консультант плюс; Гарант; Звід законів Російської Імперії тощо. Бібліотека самостійно створює тільки ті інформаційні ресурси, які неможливо оперативним чином отримати в інших інформаційних і бібліотечних установах [1].

Свою зацікавленість і постійну турботу про збереження й примноження культурної спадщини, складовою частиною якої є Національний архівний фонд, виявляє й президент Республіки Казахстан. Робота щодо збереження й використання духовних цінностей багатонаціонального народу Казахстану розглядається як важлива частина державного й культурного будівництва країни. У документах Архіву президента Республіки Казахстан (Қазақстан Республикасы Президентінің Мұрағаты) знайшли віддзеркалення багатоаспектні сторони політичної історії країни. На сьогодні архів виконує основні завдання у сфері інформаційно-архівного забезпечення діяльності президента Республіки Казахстан, його Адміністрації та інших державних органів, підзвітних главі держави [6]. Архівні фонди відкриті для загального доступу до 1990 р. включно. У них зосереджена унікальна інформація, що відображає епохальні події становлення суверенної держави, багатоаспектні питання внутрішньої та зовнішньої політики, міжнародні відносини, соціально-культурний розвиток країни. Тут зберігаються оригінали ак-

тів президента Республіки Казахстан, тексти його виступів на міжнародних конгресах, форумах, зустрічах.

До послуг відвідувачів офіційного веб-сайту архіву (<http://www.aprk.kz>) надається загальна інформація про створення Архіву президента Республіки Казахстан, його структуру та особливості функціонування. Тут також можна дізнатися про документальний склад та системи пошуку необхідної інформації, правила доступу до необхідних фондів. Подано також відомості щодо структури, керівництва та складу даної установи, розміщено інформацію про конкурси й тендери, що дає можливість користувачам значно ширше ознайомитися з особливостями функціонування архіву.

Щодо Французької Республіки, то тут власне президентської бібліотеки в традиційному розумінні немає, документальне зібрання щодо президентства того чи іншого кандидата більш повно представлене в музейних установах. Наприклад, Музей президента Ж. Ширака (Le musée du président Jacques Chirac), крім музейно-архівної колекції, має документальний фонд, що складається з книг і періодичних видань, фотодокументів з різної тематики: політична історія XX ст., історія установ Франції, новітня історія французького суспільства, історія П'ятої Республіки, історія департаменту Корез і регіону Лімузен, культури світу, мистецтво й архітектура, методичні праці з музеєзнавства [9]. На офіційному веб-сайті музею (<http://www.museepresidentjchirac.fr>) представлено експозиції постійних і тимчасових виставок. Надається інформація про конференції та зустрічі, що проводяться на базі музею, інформація про департамент Корез і м. Сарран, корисні адреси для туристів. На сайті охарактеризовано тематику документів і книг, що є в бібліотеці та центрі документації музею, надано повну бібліографію.

Президентська бібліотека Республіки Білорусь є: головним галузевим бібліотечно-інформаційним центром з проблем державного управління й парламентаризму, права, економіки, суспільних наук; регіональною бібліотекою Всесвітнього банку реконструкції та розвитку; утримувачем фонду нормативно-технічних правових актів; сховищем найцінніших зібрань стародруків та рідкісних видань [7]. Головні цілі бібліотеки: бібліотечно-бібліографічне та інформаційне забезпечення діяльності президента Республіки Білорусь, Адміністрації президента Республіки Білорусь, Національних зборів Республіки Білорусь, Ради Міністрів Республіки Білорусь, Конституційного Суду Республіки Білорусь та інших республіканських органів державного управління, місцевих виконавчих та розпорядчих органів, а також формування, збереження та використання універсального фонду вітчизняних та зарубіжних документів, орієнтованих на державне управління та парламентаризм, право, економіку, політику, освіту, науку й культуру. Бібліотека володіє

зібранням вітчизняних та зарубіжних документів на різних мовах обсягом понад 1,5 млн одиниць зберігання. Інформаційні ресурси є загальнодоступними, при цьому обмеження щодо їх використання можуть визначитися лише з метою охорони особливо рідкісних і цінних документів.

Основними завданнями бібліотеки є: створення сучасної інформаційної інфраструктури, що забезпечує максимально швидкий та ефективний доступ до вітчизняних та світових інформаційних ресурсів; розуміння та задоволення інформаційних потреб користувача; надання послуг та продуктів на максимально високому рівні; інтеграція у світовий інформаційний простір.

На офіційному веб-сайті бібліотеки (<http://www.preslib.org.by>) користувач може ознайомитися з офіційними документами, газетами, журналами, бібліографічними виданнями, нормативно-технічними правовими актами (НТПА), авторефератами дисертацій тощо. Серед інформаційних продуктів слід також вказати на перелік таких бібліографічних показників, як «Парламенцкая дзейнасць: тэорыя і практыка», «Дзяржава і права», «Літаратура па пытаннях мясцовага кіравання і самакіравання», «Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь: станаўленне развіццё, сучаснасць». Як інформаційно-аналітичний матеріал в режимі онлайн подаються щоденні тематичні дайджести преси: «Економічна реформа Республікі Білорусь» – містить публікації з проблем економічного розвитку держави; «Політичні партії і лідери» – висвітлює питання, пов'язані із соціально-політичною ситуацією в Білорусі, забезпеченням взаємодії керівників державної влади з політичними партіями, лідерами суспільних організацій, національних рухів тощо; «Президент Республікі Білорусь: хроніка щоденної діяльності» – містить публікації про діяльність президента Білорусі та його оточення.

Президентська бібліотека Республікі Білорусь надає також можливість скористатися унікальною електронною колекцією «Старі газети», яка представлена у вільному доступі в мережі Інтернет. Цей проект включає повні тексти понад 1500 назв газет, що видавалися в дореволюційній Росії й на території СРСР у різні історичні періоди.

З метою вдосконалення системи обслуговування електронним ресурсом та більш ефективного використання наявних документальних фондів президентської бібліотеки Білорусі запроваджено електронну доставку фрагментів документів (ЕДД), електронне замовлення документів (ЕЗД), віртуальну довідково-бібліографічну службу (остання, зокрема, дає можливість поставити запитання та отримати відповідь від спеціалістів у режимі онлайн або ж скористатися архівом виконаних довідок).

Значна роль у справі створення та розвитку електронних ресурсів, а також широкого доступу до них належить і Президентській бібліотеці Управління справами президента Азербайджанської Республіки

(Prezident Kitabxanası Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi). Поряд з бібліотечно-бібліографічним обслуговуванням Адміністрації, Управління справами президента Азербайджанської Республіки, центральних і місцевих виконавчих органів приділяється значна увага сучасним формам накопичення та надання інформації. Наразі на офіційному сайті Президентської бібліотеки (<http://www.preslib.az>) розміщено ресурси таких видів: електронний каталог книг, електронні картотеки періодичних видань, бібліографічні бази даних, повнотекстові бази даних, електронні версії цілого ряду електронних друкованих видань фонду Президентської бібліотеки, колекція електронних версій фундаментальних видань з фонду рідкісних книг бібліотеки [10].

За останні роки співробітниками було підготовлено електронні видання, які є цінним ресурсом й унікальні за своєю тематикою. Наприклад, «Odlar yurdu Azərbaycan» («Країна вогнів – Азербайджан»), «Гейдар Алієв. Електронний збірник документів», «Трагедія ХХ століття – Ходжалинський геноцид», «Нахічеванська Автономна Республіка-85», «Зовнішньополітична діяльність Президента Азербайджанської Республіки І. Алієва», «Азербайджан. Державні атрибути і символіка», «Агресія. Баку 1990. 20 січня», «Екологія Азербайджану». Доступ до цих електронних видань та баз даних можливий і через сайт <http://www.preslib.az>. Для більш ефективного забезпечення користувачів бібліотеки електронно-документальними ресурсами було створено також різномірну повнотекстову базу даних та пошуковий сервіс.

Таким чином, на сьогодні президентські бібліотеки стали не лише сховищем документів з політичної історії країни, а й зайняли істотне місце серед інших державних архівів, музеїв та наукових закладів, як один із центрів популяризації ретроспективної документної інформації та історичних знань. Саме тому доступ до такої інформації має бути уніфікований; бібліотека повинна відігравати ключову роль у забезпеченні науковою інформацією, незалежно від того, з яких джерел ця інформація надходить. Користувач повинен мати можливість отримати як зовнішню інформацію, так і внутрішню (з локального репозиторію). Саме для цього президентські бібліотеки повинні займатися підтримкою електронного репозиторію організації, а також розробкою систем його представлення та ефективного використання в режимі онлайн.

Список використаних джерел

1. Библиотека Администрации президента Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.adm.gov.ru>. – Загл. с экрана.
2. Демідов А. А. Доступ до інформації: створення Президентської бібліотеки / А. Демідов // Бібл. справа. – 2007. – № 7. – С. 6–9.

3. Науково-інформаційні ресурси про президентів та інститут президентства. – К., 2006. – Вип. 1. – 40 с.
4. *Удовик В.* Президентська політика сприяння розвитку бібліотечної справи в країнах світу / В. Удовик // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – Вип. 25. – С. 94–101.
5. *Чепуренко Я.* Структура, формування та збереження документних фондів президентських бібліотек США / Я. Чепуренко // Бібл. вісн. – 2002. – № 2. – С. 22–36.
6. Қазақстан Республикасы Президентінің Мұрағаты [Электрондық қор]. – Рұқсаттың тәртібі: <http://www.aprk.kz>. – Экранның бастамасы.
7. Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступа: <http://www.preslib.org.by>. – Загал. з экрана.
8. George Bush. Presidential Library and Museum [Electronic resource]. – Mode of access: <http://bushlibrary.tamu.edu>. – Title from the screen.
9. Le musée du président Jacques Chirac [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.museepresidentjchirac.fr>. – Title from the screen.
10. Prezident Kitabxanası Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.preslib.az>. – Title from the screen.
11. Welcom to The American Presidency [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ap.grolier.com>. – Title from the screen.
12. William J. Clinton. Presidential Library and Museum [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.clintonlibrary.gov>. – Title from the screen.